

SOS308U-KENT SOSYOLOJİSİ

Ünite 1: Kavram Olarak Kent Sosyolojisi

Giriş

Kent sosyolojisi nedir sorusu, cevaplandırılması kolay bir soru değildir. “Kentsel” in anlamı nedir? Kentsel olan mekânsal bir yığılma mıdır? Belli büyüklükte bir nüfus mudur? Ya da basitçe kırsal olanın karşısı mıdır?

Bu ünite, kent sosyolojisine sosyo-mekânsal bir bakışla yaklaşılacaktır. Bu yaklaşıma göre, mekânsal ve çevresel konuların her zaman sosyal ilişkilerin bir bölümü ve parçası olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla çevre konuları sınıf, cinsiyet, yaşam tarzı, iktisat, kültür, siyaset ve eylem planlarının sentezi kentsel bölgelerin gelişiminin esasını oluşturan göstergeler olarak ele alınmalıdır. Bu yaklaşım özellikle Mark Gottdiener ve Ray Hutchison (2011) tarafından savunulmuştur.

Kentsel Uygarlığın Kökeni

Bir kentsel çevre ya da kentsel yığılma, kentlerin ortaya çıkmasının ve ardından gelen kentleşme süreçlerinin sonucudur. Tarihte kentleşmenin kökleri yaklaşık 10.000 yıl kadar geri gitmektedir. Erken dönem Antik kentler Orta Doğu’da (Mezopotamya, Mısır) yaklaşık MÖ 6000 yıl önce, Hindistan’da İndus Vadisi, Çin’de, Girit Şehirlerinin Minos uygarlığında yaklaşık MÖ 4000 yıl kadar önce ve Meksika’da yaklaşık 2300 yıl öncesinde bulunabilir (Light, 1983). Önemli ortak yapısal özellikleriydi. Devlet, din, uygarlık, aile ve ülke kavramları “şehir” kavramı ile iç içeydi. Polis (Antik Yunan şehir devleti), özünde bir kentin egemenlik alanıyla tanımlanan bir yönetim şeklidir. Tapınaklar, ticaret amaçlı pazar meydanları ve eğlence amaçlı tiyatrolardan oluşan kamusal mekânlarla tanımlanabilir. Ayrıca, antik kentler iç kalenin etrafını saran surlarla çevrelenmiştir.

Atina gibi klasik kentler de kozmolojik kodlara göre inşa edilmiştir. Şehir, Tanrıça Athena’yı onurlandırmak için inşa edilmiştir. Temelde bir daire şeklindedir. Dairenin merkezinde topluluğun ve dünyanın merkezi agora vardır. Bu agoralar temelde pazara kolay erişim gibi ekonomik kaygılar tarafından değil, tüm evlere eşit mesafede olması gerekliliğine dayanan politik ilke tarafından belirlenmiştir. Tüm Atinalı yurttaşlar (yabancılar, köleler ve kadınlar hariç) eşit olarak kabul edilmekteydi. Şehir merkezinde vatandaşlar için toplantı salonu, belediye meclisi ve meclis salonu yer almaktaydı.

Klasik Roma askeri gücü simgeliyor ve temsil ediyordu. Cumhuriyetçi fikirler Antik Yunanistan’dan ödünç alınmıştır. Şehir merkezine forum denmekteydi. Yükseliş döneminde, bir milyondan fazla sakin Roma’da yaşıyordu. Roma’da bir tatlı sutaşıma sistemi ve kamu yolları geliştirilmişti. Yine de yoksul ve zengin mahalleler arasındaki kutuplaşma fark edilir ölçüdeydi. Merkezin dışında kalan yerleşim bölgeleri sosyal sınıflara göre bölünmüştü. Zamanla bu, “çöküş” ve “aylaklık” mekânı (Bir yıl içinde 159 gün resmi tatil olarak ilan edildi) olarak nitelendirilmiş bir yer olarak tanındı. Kentin gereksinimi olan su ve ücretsiz ekmek gibi kaynaklar kırsal alandan sağlanmıştır. Bu durum ormansızlaşma ve toprağın aşırı

kullanımıyla sonuçlanan tarımsal arazi talebini artırmıştır. Refah, temelde sadece elitler ve elit soyundan gelen vatandaş için mevcuttu.

Pekin Antik Roma’ya benzer köle iş gücüne dayanan bir kentti. Hayat hükümdarlığın kontrolü altındaydı. Mançu, İmparatorluğun başkentiydi. Adeta iş ve ticaret kentiydi. Ming hanedanlığı şehir merkezinin kutsal olduğunu iddia ederek girişe sınırlama getirdi. Böylece sözde “Yasak şehir” ortaya çıktı. Ayrıca gök cisimlerinin göstergeleri gibi kozmolojik semboller kullanılmıştır.

Kentleşme, MÖ 1000 ile MS 500 arasında bir düşüş yaşadı. Merkezî otoriteler gücünü kaybettiği için o dönemki kentlerin kendilerini savunma ihtiyacı doğmuştur. Ortaçağ Avrupası’nda kentleşme düzeyi gerilerken, Asya, Yakın Doğu ve Latin Amerika’daki şehirler zenginleşmiştir.

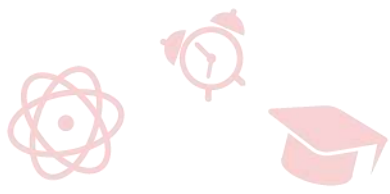
Gordon Childe (1892-1957) için kentleşme; emeğin uzmanlaşması, toplumsal görevlerin karşılıklı bağımlılığının artması ve farklı işlevlerin ayrışması aracılığıyla gelişen bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. Childe’in kentleşme modeli, avcı ve toplayıcı toplumlardan modern kentsel ekonomilere dayalı olanlara geçiş ile nitelendirilen evrimci anlayışına dayanmaktadır. Araştırmacılar ise, kentlerin Childe’in önerdiği evrimci anlayışın sonucu değil, güçlü hükümdarlarının ve onların ticari başarılarının ürünü olduğunu öne sürerler. Bu yaklaşıma göre, ticaret ve devletin gücü büyük şehirleri üretmiştir.

İslam hükümdarları Constantinople İstanbul gibi eski Roma kentlerini devraldı. İslam egemenliği altında Kuzey Afrika ve Yakın Doğu’da da kentler kurulmuştur. Bölgesel genişleme ve yönetimin sonucu olarak, İslam toplumunun kendine özgü bir şehir sistemi vardı ve böylece yöneticiler ticaret ve hinterlandı kontrol edebiliyorlardı.

Aşağı yukarı aynı dönemde (MS 1000-1700), Hindistan’daki şehirlerin refahı, merkezi otoritenin gücünün sonucudur. Şehir, devlet otoritesinin gücüne öylesine bağımlıdır ki, öyle ki bir prensin şehri terk etmesi sonucunda tüm nüfus kentten ayrılabilir. Gottdiener ve Hutchison (2011, s.35) bu dramatik durumu şöyle göstermektedirler; “1663 yılında bir Moğol prensi Delhi’den Keşmir’e bir yolculuğa çıktığında, bütün şehir onu izledi çünkü onun iyilikleri olmadan yaşamlarını sürdüremezlerdi.”

Latin Amerika’da Aztek ve İnka medeniyetleri, Tenochtitlan (Meksiko) şehri gibi önemli şehirleri kurdu. Buradaki önemli nokta, Meksika’daki Aztek uygarlıklarının tarım hinterlandı ile yakın bir ilişki içinde olmasıdır. Ekonomi paraya değil, takas/mübadale sistemine dayanmaktaydı. Kentin rolü, Aztek hükümdarları için idari merkezi olarak hizmet vermek oldu. Avrupa’da sadece geç Ortaçağ’da kentler devletten siyasal bağımsızlık ve özerklik kazandı.

SOS308U-KENT SOSYOLOJİSİ

Ünite 1: Kavram Olarak Kent Sosyolojisi

Ortaçağ Kenti

Neden Avrupa’da Ortaçağ kentlerinin analizi önemlidir? Roma İmparatorluğu’nun sonunda, merkezî otorite azaldı; yetki, otorite parçalandı ve bu toplumsal ve siyasal düzenin bozulduğu bir dönem oldu. İçte olduğu kadar dıştaki savaşlar bu dönemin tipik bir özelliği idi. Korunma için artan bir ihtiyaç vardı. Ticaret ve piyasa ilişkileri önemini kaybetti. Henry Pirenne, 10. yüzyıl öncesi tarım medeniyetini tartışırken, bu dönemde orta sınıf bir nüfus (tüccar ve esnaf) ve toplumsal örgütlenmeye (hukuk, kurum kendine özgü) sahip hiçbir şehrin olmadığını iddia etmiştir. Bu şehirler temelde idari merkezler ve kalelerdi. Burgh’lar (kasabalar) duvarla çevrili yerlerdi, nüfus azdı ve sürekli bir şövalye garnizonu, din adamları ve görevlilerden oluşuyordu. Kentin kendisi hiçbir şey üretmiyordu. Onu çevreleyen yerlerin gelirleri ile yaşıyordu. Kentte yaşayanlar hiçbir ayrıcalığa sahip değillerdi.

Geç Ortaçağ döneminde (11. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar) Avrupa önemli değişiklikler yaşadı. İstilalar yavaşladı, savaşlar azaldı. Daha huzurlu bu dönemle birlikte nüfus büyüklüğü arttı ve bir tüccar sınıfı ortaya çıktı. Pirenne (1974)’e göre “erken tüccarlar” temelde “Vagabond” serserilerdi. Pirenne, profesyonel tüccar bir sınıfın ortaya çıkmasını; köylüler ve hizmetçilere değil, topraktan kopan bireylerin giderek daha önemli bir sayıya ulaşmasına ve giderek özgürleşerek serseriler gibi yaşamaları ile ilişkilendirmiştir. Herkesin lorda bağımlı olduğu zamanlarda, kimseye hesap vermeden her yerde dolaşan “öncü tüccarlar” kendilerini doğdukları topraktan koparak özgürleşmişlerdir. Mükemmel konumlandırılan kaleler, tüccarları çekmek için dikilmiştir. Tüccarların gelmesiyle eski ‘Burgh’lar (kasabalar) genişlemiştir. Yeni gelenler tüccar banliyöleri veya ‘Portus’lardaki (kent kapıları) yakın alanlara yerleşmişlerdir. İç Kale duvarlarının dışında inşa edilen surlarla genişleyen bu yeni kentsel mekânın sakinlerine Burgher (kasaba sakini) denmeye başlanmıştır.

Max Weber’in Ortaçağ kentlerine olan ilgisi, özellikle antik toplumların feodalizme ve ardından kapitalizme geçişine olan ilgisine dayanmaktadır. Weber’e göre, kentin özel karakteri onların kalelerle kuvvetlendirilmiş yerler oldukları kadar, varlıklarının ticaret ve alışverişe dayanması, şehrin bir pazar yerleşim yeri olmasıdır. Ticaret ve alışveriş önemli olmasına rağmen, Weber’e göre belli bir dereceye kadar siyasi ve idari özerkliğe sahip olmaları da gereklidir. Sivil ve demokratik katılım (kendi özerk yasa ve ilgili dernekler, kendi mahkemeleri) kentsel gelişim için çok önemlidir. Weber ortaya çıkan kent sakini sınıfında devrimci bir karakter de görmüştür

1800’lü Yıllarda Avrupa’da Sanayi Şehrinin Yükselişi

Kapitalizm, feodal ilişkilerin kırılması sonucunda ortaya çıktı. Teknolojik değişimlerle birlikte sanayi devrimi (1780-1880), büyük şehirlerin sayısında önemli bir artışa yol açmıştır (Jones, 1990). Sanayi devrimiyle birlikte

kırsaldan kentsele nüfus akışı başlamıştır. Bu dönemin önemli özelliklerinden biri ölüm oranlarının düşmesi ve göç oranlarının artmasıdır. İş arayan ve emeğini satan nüfus Marx’ın tanımıyla proleterleşmiştir.

Öte yandan 19. yüzyılda buhar gücüyle çalışan fabrikaların icadı ile kentsel ekonomilerin ortaya çıktığına dair yaygın görüş daha çok önem kazanmıştır. Dauntton, sanayi devriminde kentlerin rolünü, kentsel nüfusun farklı tüketim mallarına artan talebi ile ilişkilendirerek vurgulamıştır. Ona göre aslında bu talep, tarım sektöründe büyük değişikliklere yol açmıştır. Dolayısıyla, kentsel nüfusun talep ettiği gıda, yakıt ve mesleki uzmanlaşma gerektiren diğer ürünlere duyulan ihtiyaç artmıştır. Dauntton, sanayileşmeye duyulan talebin arkasında ev pazarının olduğunu ileri sürmüştür.

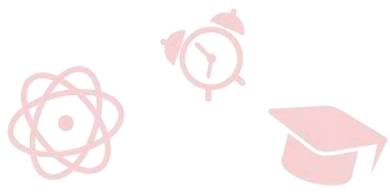
Dauntton ayrıca, Ortaçağ sonrası lonca sisteminin kontrollü lisansı gibi geleneksel kontroller dışında kalan bu kentlerin, 18. yüzyılda büyüdüğü ve hızla yayıldığını belirtmiştir. Yavaş yavaş gelişen bu kentler aslında Ortaçağ’ın “özgür” ve “özerk” kentleriydi. Sanayi kentleri 18. yüzyılın ulus devletlerindeki endüstriyel kapitalizmle birlikte ortaya çıkmıştır. Kapitalizm, sermaye birikimine hizmet eden ücretli emek ve emek yoluyla gerçekleştirilen metaların üretimine bağlıydı.

Şehirler bu üretim sürecinin merkezleri haline geldi ve aynı zamanda fabrikaların kurulduğu merkezler oldular. Bankacılık, toptan satış ve ticaret, iletişim ve ulaşım ağları gibi kentsel fonksiyonlar, üretimi olduğu kadar emek gücünü sağlama sürecini de desteklemiştir.

Antik kentlerin aksine, 1800’lü ve 1900’lü yılların Batı Avrupa sanayi şehirleri, dinî ya da kozmolojik kodlara dayanarak değil gelişigüzel gelişmiştir. Bu süreç içinde toprak/arazi, bir emtiaya dönüştü. Ancak önemli olan bir başka gerçek de belirgin sınıf farklılıklarının mekânda ortaya çıkması ve kendini mekânda görünür kılmasıdır. 1844 yılında, İngiltere’de işçi sınıfının yaşam koşullarını irdeleyen Friedrich Engels (1845:1996), büyük şehirlerin kenar mahallelerinde yoksulların yaşamının ayrıntılı ve çarpıcı bir tanımını vermektedir. Bu çalışmasında, yoksulların kötü barınma koşullarını, kirlenmiş mahallelerini ve hijyen eksikliğini, gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarının eksikliğini gösterir.

Engels ayrıca, özel sadakaya bağımlı binlerce evsizden bahsetmektedir. Bir anlamıyla ilerleme ve modernleşme arayan, feodal bağlardan kaçanlar için bir umut sembolü olan şehir, diğer anlamıyla yoksul ve varlıklı insanları farklı kentsel mekânlarda yoğunlaştıran bir yer haline geliyordu. Engels, kapitalizmin kentsel mekânda nasıl işlediğini inceledi. Onun önemli katkılardan biri de, geleneksel toplumun çöküşünden sonra ortaya çıkan toplumsal sorunların önemini vurgulamış olmasıdır. Manchester’ı çalışarak, kapitalizme bağladığı zengin ve yoksulun katı ayrışmasını gözlemlemiştir. Zengin ve yoksulların kentsel mekânlarda ayrışmasının tezahürünü “eşitsiz gelişme” olarak adlandırır.

SOS308U-KENT SOSYOLOJİSİ

Ünite 1: Kavram Olarak Kent Sosyolojisi

Kent Sosyolojisinden Bahsedebilir miyiz?

Buraya kadar olan tartışmalarda kentin gelişme analizi, toplumsal değişim kuramları ile bağlantılıydı. Kentler veya şehirler tarihsel açıdan önemli yerler olarak kabul edilir ve nadiren oluşma nedenleri ve temelde bazı gelişmelerin koşulları olarak ele alınırlar. Marx, Weber ve Durkheim, şehirleri analiz ederken toplumlarda faaliyet gösteren faktörlerin daha geniş bir analizi ile ilgilenmişlerdir. Durkheim için şehir “ahlaki uyumun dağılması” için bir yerdi; Weber, “hesaplayıcı rasyonelliğin akılcılığın büyümesini vurguladı. Marx ise kapitalist üretimin gelişimi ile serbest bırakılan yıkıcı güçleri ele aldı.

Endüstri şehri ve endüstri toplumunun ortaya çıkışı ile birlikte toplumsal-siyasal alanlardaki bilim insanları açıklamalar bulmaya ve deneyimlenen dönüşümler hakkında daha derin bir anlayış geliştirmeye çalıştılar. Alman bilim adamı Ferdinand Tönnies (1855-1935), topluluk (Gemeinschaft) ve toplum (Gesellschaft) kavramsallaştırmalarıyla kent sosyolojisi alanında önemli bir konuma sahiptir. Tönnies toplumu analiz ederken temelde evrimsel bir bakış açısı izledi. Sanayileşme/kentleşme dönemini, yüz yüze iletişimin sosyal yaşamı belirlediği topluluktan (Gemeinschaft’tan), zayıflamış sosyal bağlara ve düzenlemelere sahip olmakla karakterize edilen topluma (Gesellschaft’a) bir geçiş olarak açıklamıştır. Genellikle bu ayrım, köy ve şehir hayatını ayırt eden ölçüt olarak kullanılmıştır.

Georg Simmel (1858-1918) kent sosyolojisi tartışmalarına önemli katkıda bulunmuştur. Kentleşmenin kültürel boyutları üzerinde yoğunlaşmıştır ve kentsel yaşamın nasıl bireysel bilinç dönüşümlerine yol açtığını ele almıştır. Simmel “Metropolis ve Zihinsel Yaşam” adlı makalesinde, modern yaşamın en büyük sorunlarının bireylerin kendi özerklik ve bireyselliklerini kendi ellerinde tutma iddiasından kaynaklandığını savunmuştur. Kişiliğin dış güçlere nasıl uyum sağladığı sorusunu sormuştur. Ona göre metropol hayatı sınır uyarılarının bir yoğunlaşması, insanın bu koşullara uyum sağlayabilme ve farklı bir tür kişilik geliştirmesi şeklinde sonuçlanmıştır. Simmel metropolün her zaman para ekonomisinin merkezi olduğunu vurguladı. Para ekonomisi, belli bir zihin (intellect) durumuna dayanmaktadır ve bu zihin; faiz, hesaplanabilirlik ve dakiklik gibi nesnel ve ölçülebilir kazançlarla temellendirilmektedir. Onun çalışmaları insanın tarihsel bağlarından kurtulup özgür ve özgün bireyler haline geldiği potansiyeli görerek metropol hayatının özgürleştirici rolü üzerine hala devam eden tartışmalar başlattı.

Georg Simmel’in ABD’de kent sosyolojisi alanının ortaya çıkmasında önemli bir etkisi olmuştur. Eski öğrencileri Albion Small 1893 yılında Şikago’da Sosyoloji bölümü kurdu. Şikago Okulu uzun bir sürede gelişmiş ve kent sosyolojisi söylemlerine hâkim olmuştur. 1914’te Robert E. Park bölüme katılmış ve Roderick McKenzie, Ernest Burgess, William I. Thomas ve Louis Wirth bu okulun önemli temsilcilerinden bazılarıdır. Böylece Şikago’da

“kent sosyolojisi” doğdu. Kent, sosyal araştırma laboratuvarı haline geldi. Bu yıllarda Amerikan şehirleri önemli bir büyüme yaşadı. Göçmenlerin sayısının artması, büyüyen işsizlik ve evsizlikle başa çıkabilmek için sosyal politikalara duyulan ihtiyaç giderek arttı. Bu süreci gözlemleyen Şikago Okulu üyeleri, ‘kentsel’deki toplumsal olayların çalışılması için en uygun yöntemin “nitel araştırmalar yöntemi” olduğu tezini savunmaktaydılar.

Çağdaş Kent Sosyolojisi-Kentsel Ekonomi Politik

Henri Lefebvre 1960 ve 1970’li yıllardaki yazılarında kent sosyolojisine Marksist bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu bakış açısı ile Lefebvre; sermaye yatırımı, kâr, kira ve sınıfsal sömürü gibi kavramların kentsel sosyoloji alanına nasıl dahil edilebileceğini göstermiştir. En önemlisi, özellikle gayrimenkul yatırım sermayesinin ikinci bir devre olarak düşünülmesi gerektiğini, yani sermayenin devreleri (circuits of capital) fikrini ortaya atmasıdır. Bu fikre göre, kâr için gayrimenkul piyasasında satılan araziye yatırım ve daha sonra elde edilen kârla tekrar araziye yatırım yapılır. Lefebvre için, Batı dünyasında kapitalizmin egemenliği ile toplumsal parçalanma; homojenleşme ve hiyerarşileşme ile belirlenen “soyut mekân”(abstract space) üretimi arasında paralellik vardır. Aynı şekilde Lefebvre, soyut mekânda hüküm süren homojenleştirme güçlerine karşı diyalektik direnç gösteren ve farklılaşarak ayrıışan bir mekânın (differential space) oluşma potansiyelinden söz eder.

Bu fikirlerin yanı sıra Lefebvre’in, sosyal faaliyetler ile etkileşimlerin ve mekânın birbirine bağlı olduğu fikrini ileri sürmesi de önemlidir. Sosyal etkileşimler için mekân kullanılmaktadır ama bu etkileşimler ayrı zamanda mekânı üretirler. Lefebvre mekânın toplumsal değerler ve anlamlara dayalı olan ve aynı zamanda mekânsal algı ve uygulamaları belirleyen bir toplumsal ‘ürün’ olduğunu savunur. Kentsel mekânının toplumun kendini yeniden üretmesi açısından son derece önemli olduğunu ve farklı sosyal sistemlerde farklı biçimler aldığını vurgulamıştır

Ekonomi politik perspektifinin bir başka temsilcisi ise David Harvey. Harvey sermayeyle emeğin tahakkümünün kâr yarattığını Marksist bir bakış açısıyla savunmuştur. “Sermaye birikim sürecinde” yapıları çevrenin (konut, altyapı, alışveriş merkezleri, parklar vb) önemini çalışmıştır. Harvey, kapitalist üretim sürecinde şirketlerin üretime yönelik makine ve hammaddeler için yatırım yapmak yerine artık gayrimenkule yatırım yapmaya başladıklarını ileri sürmüştür. Bu anlamıyla kentsellik, tıpkı bir endüstriyel ‘ürün’ gibi üretilen kentsel mekânın değişim ve tüketim değerini belirleyen en önemli fiziksel ve sosyal ortamdır. Bu nedenle, bu yapıları çevrenin üretilme yolu “sermaye birikim sürecinin” bir parçası haline gelir. Bununla birlikte John Logan ve Harvey Molotch, siyaset ve ekonominin şehirlerin şekillenmesinde nasıl etkileşim içinde olduğunu tartışır. Şehirleri, seçkinler tarafından kontrol edilen “büyüme makineleri” olarak açıklar.

Yeni kent sosyolojisi yaklaşımlarının temelini, yeni bilgi sistemleri ve teknoloji üzerine yapılan vurgu ve coğrafi konumun ve mekânın önemini kaybettiği fikri oluşturmuştur. Manuel Castells (1998), küresel ekonominin birbirine bağlı akışlar (flow) ve düğümlerin (node) mantığına bağlı bir ağ toplumu (network society) kavramını ortaya attı. Bu yaklaşıma göre, küresel kentler, artık ulus ötesi şirketlerin merkezi olarak değil, akış mekânları (spaces of flows) olarak tanımlanmıştır. Bu, Lefebvre'in tartıştığı kent topraklarının değer kazanarak kentsel mekânın büyüdüğü yaklaşımına kaşıdır. Modern kapitalizm yine de zaman ve mekânı sıkıştıran yeni teknolojiler yaratarak 'siber mekân' diye adlandırılan yeni mekânlar üretmektedir. Kentsel analizleri, kentsel bağlamın ötesine genişletmek için yeni kavramlar önem kazanmaktadır.

Postmodern Kenti Kuramsallaştırmak

Postmodern kent üzerine tartışmalar sık sık "Los Angeles Okulu" ile bağlantılıdır. Edward Soja bu yaklaşımın en bilindik temsilcisidir. Soja, mekân ve toplum arasındaki ilişki hakkında çalışmalar yapmıştır. Postmodern kentsel kuramı, Henri Lefebvre'in kentsel kuramına, daha da önemlisi onun 'mekânın üretimi' konusunda geliştirdiği fikirlere dayanır. Soja, "Postmetropolis" (2000) adlı çalışmasında Postmodern şehirdeki kentsel dönüşümün altı sürecini Los Angeles kentinin oluşumu ve gelişmesini örneği üzerinden şöyle açıklar:

- Bölgesel kent;
- Yeniden yapılandırılan kentsel siyasal iktisat sürecinde daha esnek, üretim biçimiyle post-fordist sanayi metropolünün oluşumu;
- Kültür, sermaye ve emeğin küreselleştiği bir dünya kenti (Cosmopolis) oluşumu;
- Toplumsal kutuplaşmanın arttığı, sosyal-mekânsal eşitsizlik açıkça görünür olduğu çifte kent (ikili kent);
- Son derece kontrollü ve güçlendirilmiş alanlarda kapalı toplulukların yaşadığı kent;
- Gerçek dünyanın simülasyonları ile kentsel yaşam deneyimimizi etkileyen hiper-gerçek ve taklit/sahte mekânlardan oluşan sanal kent (SimCity) imgesi.

Sonuç

Bu ünite kent sosyolojisine, mekânsal ve çevresel konuların her zaman sosyal ilişkilerin bir bölümü ve parçası olduğunu savunan bir perspektif olan sosyo-mekânsal bir bakışla yaklaşmıştır. Genel kanının aksine Ortaçağ, kentlerin ticari canlanmada oynadığı rol açısından oldukça önemli bir dönemdir. 1780-1880 arası dönemde Sanayi Devrimi büyük şehirlerin artışında öneme sahip olmuş; yeni bir dönem başlatmıştır. Fabrikalarla birlikte üretim merkezi haline gelmişlerdir. Bunun yanında kentsel toprak/arazi de emtiaya dönüşmüş ve sınıf farkları belirginleşmiş; işçi sınıfı doğmuştur. Bu farklar kent mekânına sosyal eşitsizlik, mekânsal

eşitsizlik, işçi sınıfı mahalleleri şeklinde yansımıştır. Sanayileşme ve dolayısıyla kentleşme dönemi, endüstri toplumuna yol açarken, sosyal düzenlemeler ailenin görevi olmaktan çıkmış ve Tönnies tarafından yüz yüze iletişimin sosyal yaşamı belirlediği cemaatten ve/veya topluluktan (Gemeinschaft'tan) zayıf sosyal bağlara ve düzenlemelere sahip olmakla karakterize edilen topluma Gesellschaft'a (toplum) geçilmiştir. Simmel'in açıklamasıyla, para ekonomisi belirli bir zihin yapısına yol açmış ve metropol hayatı sinir uyarılarının bir yoğunlaşması, insanın bu koşullara uyum sağlayabilme ve farklı bir tür kişilik geliştirmesi şeklinde sonuçlanmıştır.

Şikago Ekolü, kent üzerine yaptığı çalışmalarla, kenti bir araştırma laboratuvarı haline getirerek kent sosyolojisine yeni bir yön vermiş, nitel araştırmayı kentseldeki sosyal olayların çalışılması için en uygun araştırma yöntemi olarak önermiştir. Doğal ve kentsel çevre arasında temel bir bağ kurarak, karmaşık sosyal yapıları bir eko-sisteme benzeyen ve olgunluğa doğru ilerleme halinde dinamik süreçler olarak görmüşlerdir.

Sosyo-mekânsal perspektifin temsilcileri ise gayrimenkul yatırımcıları ve yerel yönetimlerin şehirlerin değişiminde önemli olduğunu savunmuşlar fakat bunun yanında politik ve ekonomik olduğu kadar kültürel etkenlerin de önem taşıdığını ayrıca vurgulamışlardır. Yeni bilgi sistemleri ve teknoloji, yeni bir toplum ve dolayısıyla kentler yaratırken, küresel kentler de zamanla Castells'in tanımlarıyla ulus ötesi şirketlerin merkezi olarak değil, akış mekânları (spaces of flows) olarak tanımlanmıştır. Kentler, sunduğu sosyal, kültürel, ekonomik imkânların özgürleştirici ortamının yanı sıra kaynakların ve imkânların eşitsiz dağıtılması ve kentsel mekânın rantıyla var olan sosyal eşitsizliklerin mekânda derinleşmesine de neden olmaktadır.